

Beeld © Katja Fred

23 januari 2021· 17 MIN

Hoe Gazprom greep op Nederland kreeg

Mira Sys
Ties Keyzer
5 Connecties
73 Bijdragen

De Nederlandse overheid bereidt zich voor op de import van Russisch gas om het wegvallen van het Groningse gas uit Slochteren te compenseren. Verschillende Nederlandse politieke partijen waarschuwen voor een afhankelijkheid van het Russische gasbedrijf Gazprom. Follow the Money en The Investigative Desk brengen in beeld hoe belangrijk deze gasgigant is voor Nederland. Welke leveringscontracten heeft het bedrijf hier? Waar wint Gazprom gas? En hoezeer is Nederland al aangewezen op Russisch gas? Deel één van een tweeluik.

Luister dit artikel

De Mijnraad windt er geen doekjes om. De luxepositie van een gegarandeerde gasvoorziening waarin Nederland ruim een halve eeuw verkeerde, komt volgens deze adviescommissie met het sluiten van het Groningenveld ten einde. Hoe belangrijk het negenhonderd vierkante kilometer grote gasveld nog steeds is voor de Nederlandse energievoorziening, blijkt uit de scenarioberekening waarbij de productie in één keer weg zou vallen. Een veiligheidsrisico uit de A-categorie. Ruim 10.000 doden wanneer huishoudens in de winter zonder gas komen te zitten. Een economische schade van mogelijk 85 miljard euro en een tijdelijk verlies van 700.000 arbeidsplaatsen.

De adviescommissie doet deze berekening op verzoek van Eric Wiebes, dan minister van Economische Zaken en Klimaat, die in de zomer van 2020 de gevolgen van de veel abrupter dan geplande Groningse productiestop in kaart brengt. Het is duidelijk: om energiezekerheid te garanderen zal de import van buitenlands gas moeten worden vergroot en veiliggesteld. De meest logische bron, qua infrastructuur, prijs en bovenal capaciteit, is Rusland. Maar aan Russisch gas kleven naast mogelijke technische problemen ook 'geopolitieke spanningen', aldus de Mijnraad, die daarmee een gevoelige snaar raakt.

Follow the Money en *The Investigative Desk* zochten in dit eerste artikel uit hoe reëel die afhankelijkheid van Russisch gas is voor Nederland. In het volgende deel gaan we dieper in op de geopolitieke aspecten van die afhankelijkheid.

Kind van het Kremlin

'Zonder Gazprom geen Rusland.' Deze *oneliner* is naar verluidt van Rem Vjachirev, begin jaren negentig door toenmalig president Boris Yeltsin aangesteld als voorzitter van de raad van bestuur van Gazprom. Gazprom (een samenvoeging van het Russische *gasovaja promyschlennost*, of 'gasindustrie') heeft al sinds de oprichting in 1993 een centrale rol in de Russische machtspolitiek.

Onder president Yeltsin functioneerde de gasreus als een 'staat binnen een staat'. De energie-oligarchen die het bedrijf leidden, mochten in ruil voor politieke steun doen en laten wat ze wilden. Gazprom betaalde geen of nauwelijks belasting. Dat maakte het bedrijf tot een ideaal middel voor zelfverrijking voor de top van het bedrijf.

Vladimir Poetin wilde bij zijn aantreden als Russisch president de macht van (onwelgevallige) oligarchen breken en begon bij Gazprom. De gasmannen gingen, de bureaucraten kwamen. De nieuwe bedrijfstop bestond uit mannen als Aleksej Miller en Dmitri Medvedev, protégés van Poetin, die tot dan geen noemenswaardige ervaring in de energiesector hadden. Hun loyaliteit stond evenwel buiten kijf. Onder het nieuwe bestuur kocht Gazprom banken, tv-stations en kranten op. Daarmee kreeg Poetin via de energiereus ook controle over de financiële sector en belangrijkste nationale media.

Aleksej Miller is nog altijd CEO van Gazprom. De Russische overheid is eigenaar van 50,2 procent van de aandelen. Gazprom heeft een wettelijk verankerd exportmonopolie voor gas en is goed voor zo'n 5 procent van het bruto binnenlands product (bbp).

Gazprom naar Nederland

Het is 17 februari 2018 en Mario Mehren, CEO van het Duitse olie- en gasbedrijf Wintershall bakt een taart. Ontvanger van de verjaardagscake is de Russische gasgigant Gazprom, die op deze dag zijn vijfentwintigste bestaansjaar viert.

Voor de activiteiten van Gazprom in Nederland is het Duitse Wintershall een spilfiguur. Het bedrijf haalde Gazprom kort na de val van de Berlijnse Muur naar Duitsland om met goedkoop Russisch gas de grote binnenlandse concurrent Ruhrgas van de Oost-Duitse markt te drukken. Gazprom kreeg via drie samenwerkingsverbanden een stevig aandeel in de Duitse gastransport, -opslag en -verkoop, terwijl Wintershall partner werd in Russische exploratieprojecten en het uitdijende netwerk van pijpleidingen tussen Rusland en Duitsland.

Dankzij de Duitse positie in het Europese gasnetwerk vormde Wintershall voor Gazprom de toegangspoort tot de Noordwest-Europese markt, waaronder Nederland.

Maar wat begon als een vruchtbaar partnerschap werd met de jaren een steeds ongelijkere liefdesrelatie. Het ontbrak Wintershall aan eigen grote gasreserves en Gazprom vormde daar vrijwel de enige toegang toe. De prijs voor Russisch gas bleek hoog. In 2013 eisten de Russen dat de Duitsers hun aandeel in drie samenwerkingsverbanden in z'n geheel of gedeeltelijk overdroegen. In ruil kreeg Wintershall een minderheidsaandeel in een Siberisch gasveld van doorsnee omvang. In de praktijk kreeg Gazprom daarmee een belangrijk deel van Wintershall's Noordwest-Europese distributienetwerk en productie in handen.

Twee van die bedrijven die volledig onder Gazprom kwamen te vallen, zijn actief in Nederland: gasdistributeur Wingas en gas- en oliewinner Wintershall Noordzee [zie afbeelding]. Wingas is het kroonjuweel, met opslag en pijpleidingen over heel Noordwest-Europa. Wintershall Noordzee, voor de helft Gazprom-eigendom, heeft 29 gaswinningsinstallaties voor de Nederlandse kust en is daarmee een van de grotere spelers. In 2019 was Wintershall goed voor iets meer dan een tiende van de gasproductie op het Nederlandse deel van de Noordzee.

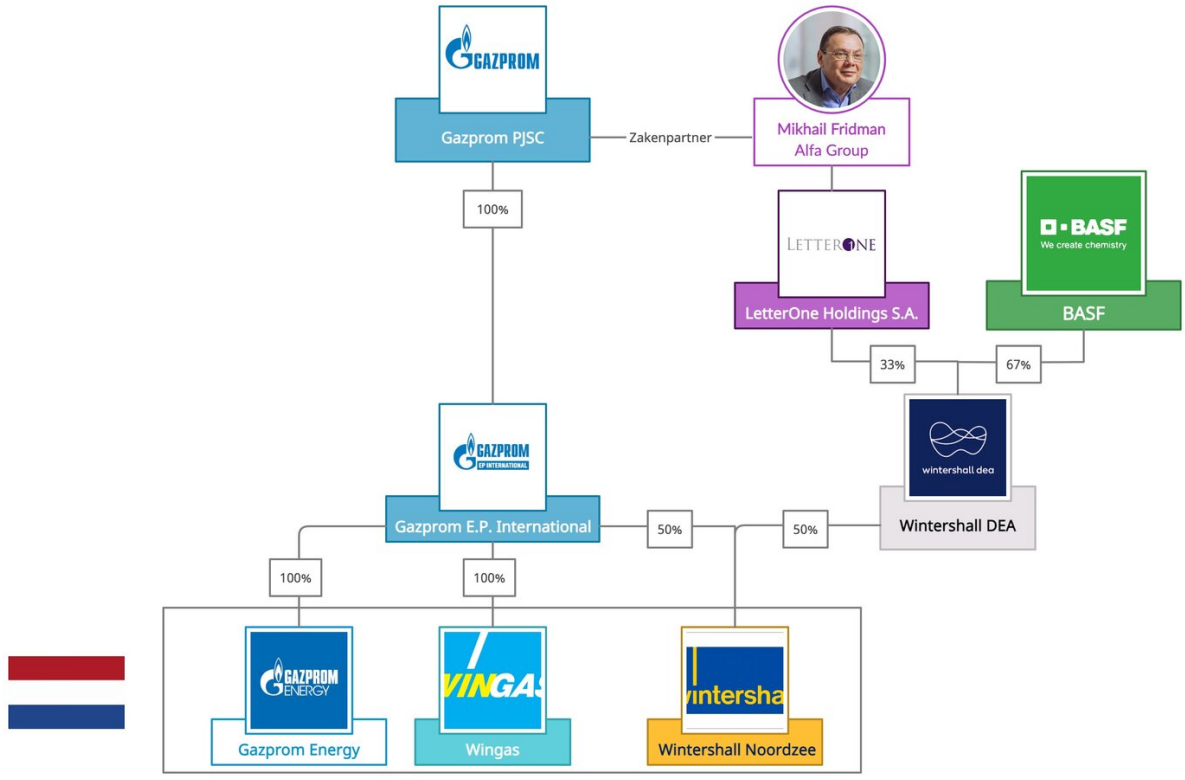

In 2019 kreeg de Russische energiemagnaat Mikhail Fridman via een fusie een derde van het nieuw gevormde Wintershall DEA in handen. Fridman is een zakenpartner van Gazprom en heeft 'goede banden' met het Kremlin.

Met de overname vergrootte Gazprom het eigen belang in de Duitse gasinfrastructuur. Tegelijk verstevigde het bedrijf zo ook de positie in Nederland. Met het in Den Bosch gevestigde Gazprom Energy betraden de Russen in deze jaren ook de Nederlandse zakelijke markt. Inmiddels heeft moederbedrijf Gazprom minstens 32 bv's, stichtingen en coöperaties in Nederland, waaronder de in Amsterdam gevestigde Gazprom Libya bv en

Gazprom Latin America bv. In 2014 bleek uit onderzoek van NRC dat Gazprom miljarden euro's winst door deze vestigingen sluisde en daar nauwelijks belasting over betaalde.

Naast gaswinning doet Gazprom in Nederland ook aan gasopslag. Het bedrijf neemt deel in de Gasopslag Bergermeer van Taqa Energy en staatsonderneming Energie Beheer Nederland, de op één na grootste gasopslag van Nederland, met een maximale opslagcapaciteit van 5,3 miljard kubieke meter – hetgeen gelijk staat aan de gemiddelde jaarlijkse gasbehoefte van zo'n 2,5 miljoen huishoudens. Het is een leeg gasveld tussen Bergen en Alkmaar, waar nu voor commerciële partijen gas wordt opgeslagen. Gazprom levert zogenoemd 'kussengas' aan de gasopslag. Dat is gas dat geïnjecteerd wordt in de opslagplaats, om zo de druk op peil te houden. In ruil voor dat kussengas mag het bedrijf er een deel van zijn gas opslaan. Volgens Taqa Energy en Gazprom zelf gaat dat over 2 miljard kubieke meter aan opslagcapaciteit (dit is volgens Taqa een absoluut volume).

Net over de grens bij Duitsland heeft Gazprom ook een aandeel in gasopslag voor de Nederlandse markt. De Etzel-Kavernenbetriebsgesellschaft (EKB) is een samenwerking tussen BP, DONG Energy en Gazprom Germania. De opslagfaciliteit is zowel op het Duitse als het Nederlandse gasnetwerk aangesloten.

Gazprom heeft ook hier een vinger in de pap: van de totale Nederlandse opslagcapaciteit bezit het bedrijf 13,6 procent. De klanten van het bedrijf, bijvoorbeeld Nederlandse gemeenten, zijn zo ook bij grote vraag voorzien van de goede hoeveelheid gas.

"Van de 284 gemeenten waarvan de data te achterhalen waren, hadden 120 in 2020 een contract met het Nederlands-Russische bedrijf"

Klanten

'Ik begrijp dat het niet helemaal goed voelt.' Lot van Hooijdonk, die als Utrechtse GroenLinks-wethouder onder meer 'energie' en 'groen' in de portefeuille heeft, snapt de zorgen die de gemeenteraad op donderdag 16 juli 2020 met haar deelt. De gemeente heeft voor de eigen openbare gebouwen net een leveringscontract afgesloten met Gazprom Energy. Vanaf 1 januari 2021 neemt Utrecht tenminste drie jaar gas af bij de in Den Bosch gevestigde energieleverancier. Dit ondanks de reputatie van corruptie en milieuvervuiling van het bedrijf dat, zo herinnert de Partij voor de Dieren Van Hooijdonk, 'vies is in de uitstoot en manier van werken'.

Utrecht neemt bij Gazprom Energy gas af, waarvan de CO2-uitstoot door moederbedrijf Gazprom wordt gecompenseerd met energiecertificaten afkomstig van windmolenparken in Turkije. Het alternatief groen gas is beperkt beschikbaar en 20 tot 45 procent duurder. Dat valt volgens Van Hooijdonk buiten het budget. Daarnaast nemen ook genoeg andere gemeenten af van deze leverancier, verweert de wethouder zich.

Het 'hunnie-doen-het-ook'-argument overtuigt de gemeenteraad niet, maar wat Van Hooijdonk zegt klopt wel. Gazprom Energy, dat pas een kleine tien jaar gas en elektriciteit levert aan publieke en zakelijke partners, heeft als relatieve nieuwkomer een indrukwekkende opmars gemaakt. Van de 284 gemeenten waarvan de data te achterhalen waren, hadden 120 in 2020 een contract met het Nederlands-Russische bedrijf. Daarmee is Gazprom Energy veruit de grootste op dit deel van markt. Nummer twee, Eneco Zakelijk, komt met 47 contracten niet

eens in de buurt. Bovendien heeft Eneco een langlopend contract met Wingas, in handen van Gazprom, dat jaarlijks goed is voor een miljard kubieke meter Russisch aardgas.

Uit de tenders voor deze contracten en uit gesprekken met concurrenten zoals Greenchoice blijkt dat Gazprom Energy de concurrentieslag vooral wint wanneer gemeenten in de aanbesteding de prijs als doorslaggevend criterium hanteren. En prijs wint het vaak van duurzaamheid. Ook van de waterschappen, die zorgen voor een 'veilig, duurzaam en schoon' Nederland, neemt ruim de helft gas af bij de goedkoopste aanbieder: Gazprom. Verder nemen ook publieke instellingen zoals de universiteiten van Eindhoven, Twente en Maastricht gas af bij Gazprom Energy, net als drinkwaterbedrijven als Dunea, Oasen en het Waterleidingbedrijf Noord-Holland.

De gasleverancier levert daarnaast ook gas aan het midden- en kleinbedrijf (MKB), zzp'ers en de grootzakelijke markt. Ook branchevereniging nemen gas af van de gasreus. Zo is Recron, de brancheorganisatie voor recreatieondernemers in Nederland, volgens Gazprom Energy vaste klant. In 2019 wilde Gazprom Energy 15 procent van de zakelijke markt in Nederland in handen hebben. Of dat gelukt is, wil het bedrijf ons niet zeggen. Het bedrijf is niet actief op de Nederlandse consumentenmarkt.

Minder uit Groningen, meer import

Het gas uit Nederland mag dan wel schoner zijn, we kunnen al snel niet meer in de eigen behoefte voorzien. Door de grote ellende die de gaswinning in Groningen veroorzaakte voor de omwonenden in de regio, zag het inmiddels demissionaire kabinet-Rutte III zich genoodzaakt de winning zo snel mogelijk terug te brengen van een kleine 12 miljard kubieke meter in 2020 naar 10 miljard kubieke meter dit jaar. Die verminderde productie gaat zelfs nog sneller dan verwacht: volgens de Rijksoverheid is vanaf 2022 geen gas uit Groningen meer nodig, in een 'gemiddeld jaar'.

Importbehoefte

Sinds de jaren zestig is Nederland dankzij de ontwikkeling van Slochteren, een van de grootste gasvelden ter wereld, zelfvoorzienend geweest. Gas groeide dan ook uit tot zo mogelijk de belangrijkste energiebron: 9 op de 10 huishoudelijke verwarmingsinstallaties draaien nu op gas, driekwart van de binnenlandse gebruikte energie wordt opgewekt uit gas, evenals de helft van de gebruikte elektriciteit. De jaarlijkse Nederlandse gasbehoefte schommelt al jaren iets boven de 40 miljard kubieke meter. De enorme Groningse gasreserves dekte die behoefte ruimschoots én maakte Nederland bovendien een van de belangrijkste exporteurs voor de Europese markt, met Duitsland en in mindere mate België en Frankrijk als belangrijkste afnemers. Maar het sluiten van de Groninger gaswinning brengt een einde aan deze luxepositie. Sinds 2018 importeert Nederland meer dan het exporteert. De overheid buigt zich noodgedwongen over een voor Nederland nieuwe vraag: hoe kunnen we de energiezekerheid de komende jaren garanderen?

De voor de hand liggende optie om in onze gasbehoefte te voorzien, zou zijn om meer gas uit de Nederlandse kleine velden te halen. Eric Wiebes, destijds minister van Economische Zaken en Klimaat, schreef in een brief aan de Tweede Kamer in mei 2018 nog: 'Gaswinning in ons eigen land is, mits veilig, beter dan importeren. Dat is beter voor het klimaat, de werkgelegenheid en de economie.' Maar het staat er niet zo goed voor met de gaswinning uit

deze velden. De kleine gasvelden produceren veel minder gas dan gehoopt. Afgelopen jaar vond zelfs geen enkele succesvolle boring plaats in het Nederlandse deel van de Noordzee.

Al het gas dat wel nog uit de kleine velden in de Noordzee komt, is vanaf 2022 nodig voor leveringen aan het buitenland. Nederland heeft namelijk nog tot 2030 grote contracten lopen met België, Duitsland en Frankrijk. Om die reden is Nederland sinds 2018 een netto importland voor gas: we importeren meer gas dan we exporteren.

Import

'Ons gas komt op papier uit de Verenigde Staten, maar fysiek komt het grotendeels uit het Groninger veld,' vertelt een gasleverancier ons anoniem, op een toon alsof dat de normaalste zaak van de wereld is. En dat blijkt het ook nog eens te zijn.

Hoe zit dat precies? Het is ontzettend lastig om de herkomst van gas te bepalen, beschrijft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in een rapport uit 2019. Het gas dat een land binnenkomt, wordt gemengd met ander gas dat al door de buizen stroomt. Gas dat Nederland uit Duitsland haalt, is in Duitsland bijvoorbeeld ook weer gemengd met ander gas voor het hier aankomt. En aan de moleculen zelf is niet te zien waar het vandaan komt.

We importeren meer gas dan we exporteren

Ook aan de hand van de contracten is niet te zien waar gas precies vandaan komt. Het CBS schrijft daar in datzelfde rapport over: 'Kijken naar de contracten is, althans in het geval van Nederland, niet uitvoerbaar omdat de handelsmarkt anoniemer is geworden en losgekoppeld van fysieke gasstromen.' Er is een levendige handel in leveringscontracten. Daarom kan gas op papier uit de VS of ergens anders vandaan komen, terwijl het wordt geleverd vanuit een ander land.

Hoewel het door de contractenhandel dus lastig is, hebben Follow the Money en *The Investigative Desk* geprobeerd zo goed mogelijk in kaart te brengen waar ons gas op dit moment vandaan komt.

Uit de laatste cijfers van het CBS blijkt dat we vooral gas invoeren uit Noorwegen, ongeveer 21,6 miljard kuub in 2019. Noorwegen zit met de huidige productie echter al aan het maximum van de capaciteit. Op de tweede plaats staat Rusland – via Duitsland – met in 2019 ongeveer 16,8 miljard kubieke meter. Verder komt er nog gas via België. Volgens Gasunie Transport Services is het gas dat uit België komt, of Liquified Natural Gas (LNG; gas in vloeibare vorm), of Engelse gasproductie.

De gasvoorraden van Rusland zijn nog erg groot (zie onderstaand kaartje), en er kan dus nog vrij eenvoudig opgeschaald worden. Zeker wanneer de controversiële pijpleiding Nord Stream 2 in productie kan gaan. Russisch gas is ook nog eens goedkoop, omdat het wordt gesubsidieerd.

Russisch gas heeft een negatieve milieu-impact: er komen namelijk veel broeikasgassen vrij bij de productie van Russisch gas (dat geldt overigens ook voor het gas uit bijvoorbeeld de Verenigde Staten). Rusland is wereldkampioen 'affakkelen', zo blijkt uit data van de World Bank.

Ook lekt door slecht onderhoud van de pijpleidingen gas weg: hoe langer de transportroute, hoe meer er weglekt. Lukas Trakimavičius, voormalig Navo-werknemer op het onderwerp ‘energy security’, schrijft in een opiniestuk van februari 2020 op de Europese nieuwswebsite *Euractiv*: ‘Ruslands gigantische gasproductie-, transmissie- en distributiesysteem kan een hele belangrijke bron van methaanlekkage zijn.’ Trakimavičius noemt een studie waaruit blijkt dat in Rusland net zoveel gas weglekt bij de productie van gas als de hoeveelheid die landen als Frankrijk en Spanje in een volledig jaar verbruiken.

Russisch gas is ook nog eens goedkoop, omdat het wordt gesubsidieerd

Schattingen lopen erg uiteen, maar de productie van Russisch gas zou rond de 30 procent milieuvervuilender zijn dan de productie van Nederlands gas. Erg veel goede alternatieven zijn er echter niet. De productie van Nederlands gas loopt terug, en de productie van gas uit landen als de Verenigde Staten of Qatar gebeurt ook op een milieuvervuilende manier.

Vloeibaar gas

Volgens Pieter Boot, energie-expert van het Planbureau voor de Leefomgeving, is Nederland zeker niet voor 2030 van het gas af. Boot betwijfelt of dat zelfs voor 2050 (de doelstelling) zal lukken. ‘We gaan daar in 2021 goed naar kijken, maar niemand kan zich voorstellen dat je in 2050 alles via elektriciteit doet. We hebben waarschijnlijk, afgaande op de schattingen van bijvoorbeeld onderzoeksorganisatie TNO, nog vijftig procent andere energiedragers nodig in 2050. Dat kunnen schoner gas, waterstof of schonere brandstoffen zijn.’

FIGUUR 2.19 NEDERLANDSE IMPORTBEHOEFTE VOOR DE KOMENDE JAREN.

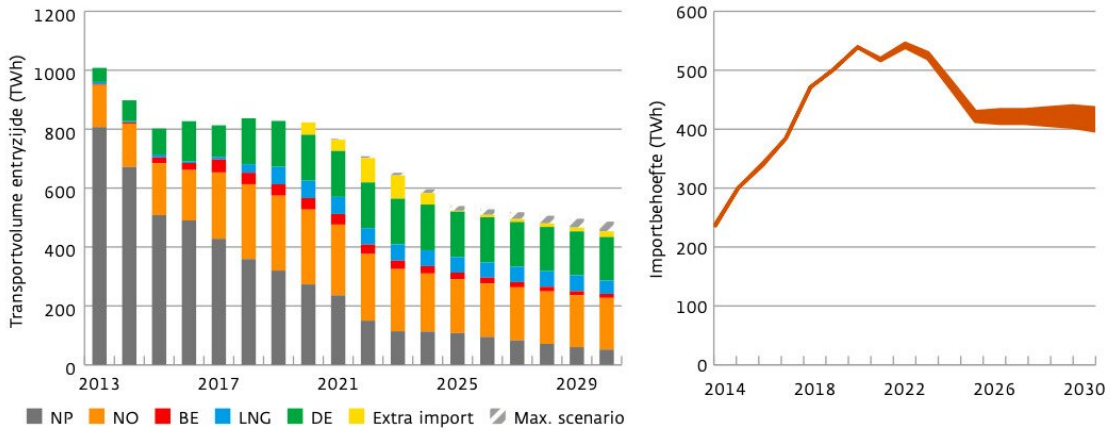

Een schatting van de Nederlandse gasimportbehoefte tot 2030. Bron: Gasunie Transport Services

Die behoefte kan worden ingevuld door import van gas via pijpleidingen, maar ook door meer LNG naar Nederland te halen dat in plaats van via pijpleidingen via schepen getransporteerd kan worden. De markt voor LNG is een jonge maar snel groeiende markt. In 2012 werd in Nederland bijvoorbeeld nog slechts 961 miljoen kuub geïmporteerd, in 2019 al het tienvoudige: 9.883 miljoen kuub (bron: CBS).

Maar de aanvoer van LNG is onvoorspelbaar. Dat zegt ook Bart Jan Hoevers, directeur van Gasunie Transport Services: ‘Omdat Nederland een goede gasmarkt heeft, hebben we afgelopen jaar historisch veel LNG kunnen aantrekken, tegen een hele lage prijs. Dat heeft te maken met marktomstandigheden. Nu gaat er bijvoorbeeld weer meer LNG naar Japan, omdat daar de prijs voor LNG zo hoog is.’

Interessant is evenwel dat ook de Nederlandse LNG-import vooral uit Rusland komt. Uit cijfers van GIIGNL – de internationale vereniging van LNG-importeurs – blijkt dat van de netto 5,79 MT (million tons) aan LNG die Nederland in 2019 importeerde, meer dan de helft (3,07 MT) uit Rusland kwam.

Volgens Nederlandse gasleveranciers is het voor afnemers intussen dan ook bijna onmogelijk om geen Russisch gas in te kopen. Greenchoice sluit geen contracten af met Russische (dochter)bedrijven ‘door de politieke gevoeligheid en het gebrek aan duurzaamheid’. Dat het fysiek geleverde gas toch voor een deel uit Rusland komt, zal het bedrijf echter – net als andere leveranciers – nooit kunnen voorkomen. ‘Als je als afnemer echt principieel tegen Russisch gas bent, moet je als afnemer je gaskranen afsluiten. Op lange termijn kunnen misschien andere landen via LNG inspringen, maar op korte termijn zal het vooral uit Rusland komen.’

"Als je als afnemer echt principieel tegen Russisch gas bent, moet je als afnemer je gaskranen afsluiten"

Gaslevering onder druk

In de komende jaren lopen belangrijke langetermijncontracten met Rusland en Noorwegen af die tezamen goed zijn voor veruit het grootste deel van de import. De eerste, tussen Gazprom en GasTerra, eindigt eind dit jaar. Er liggen met deze landen nieuwe afspraken klaar. Zowel de Nederlandse gashandelaar als het ministerie van Economische Zaken en Klimaat willen niets kwijt over de omvang van de nieuwe afspraken. Het ministerie ziet dit als bedrijfsgevoelige informatie, terwijl GasTerra gebonden is aan ‘contractuele en mededingingsrechtelijke redenen’.

Toch maakt Wiebes, inmiddels ex-minister van Economische Zaken en Klimaat, zich nog geen zorgen over de energiezekerheid van Nederland. De worst-case scenario’s van de Mijnraad – de 10.000 doden en miljarden euro economische schade – vormen volgens hem geen reëel risico. Nederland is immers de trotse thuisbasis van de grootste virtuele gashandelsplaats van Europa: de Title Transfer Facility (TTF). Via dit computersysteem kunnen leveranciers verkoopafspraken maken met afnemers voor nu of een moment in de toekomst. In 2019 werd er bijna 3900 miljard kubieke meter gas verhandeld via deze beurs, zo’n tweederde van de Europese gashandel.

De TTF dankt deze dominantie aan Nederlands’ positie als spin in het web in de sterk ontwikkelde en onderling verbonden gasinfrastructuur van Noord-West Europa. De Nederlandse gasinfrastructuur wordt ook wel de ‘gasrotonde’ genoemd. Door de gunstige ligging en aansluiting van het gasnetwerk op dat van buurlanden functioneert Nederland als doorvoerhaven. Russisch gas vloeit bijvoorbeeld vanuit Duitsland, door Nederland naar het Verenigd Koninkrijk, terwijl Noorwegen via Nederland ook de Belgische markt bereikt.

Omdat inmiddels nog minder dan 1% van de binnenlandse gasbehoefte via langetermijncontracten wordt voorzien, zijn energieleveranciers als Essent, Engie en Vattenfall – en daarmee huishoudens – volledig aangewezen op de TTF. Volgens oud-minister Wiebes is dat geen probleem, omdat de netto hoeveelheid gas die via de gasbeurs kan worden geleverd 'al enkele jaren boven het binnenlands verbruik ligt'. De gashandelsmarkt biedt volgens Wiebes daarom voldoende capaciteit en energiezekerheid.

Kwetsbaar

De spotmarkt dankt de dominante positie aan de capaciteit en liquiditeit. Bij een grote vraag naar gas moet er genoeg aanbod van fysiek gas door leveranciers zijn om hieraan te kunnen voldoen. De terugvallende binnenlandse productie in heel Noordwest-Europa maakt dit in de toekomst steeds onzekerder.

Gazprom is een van de belangrijkste spelers op Nederlandse gasbeurs. Dat is geen toeval. In het ontwerp van het Gasrotondebeleid werd een decennium geleden door Gasunie en het ministerie al voorgesorteerd op een groeiende rol van Russisch gas.

Nu is dit met Gazproms grote aandeel in de winning, aanvoer, infrastructuur en opslag werkelijkheid geworden. Dankzij dit aandeel, alsook de enorme gasreserves waar de gasreus op kan bogen, is het bedrijf op de korte termijn het enige dat de liquiditeit en capaciteit kan garanderen nu de Groningse productie wegvalt. Dit maakt de Nederlandse handelsmarkt kwetsbaarder voor Russische grillen dan de Britse evenknie, de concurrent die in omvang nu nog op veilige afstand staat.

Gazprom is een van de belangrijkste spelers op de Nederlandse gasbeurs

De Mijnraad schreef Wiebes vorig jaar dan ook dat 'een aanname van een voldoende aanbod van [betaalbaar gas] op iedere termijn risicovol is.' Daarom adviseerde het orgaan om rekening te houden met scenario's waar er onvoldoende gas beschikbaar zou zijn 'in fysieke zin, of slechts tegen hele hoge prijzen, of onder lastige politieke voorwaarden.' Maar dat gebeurt bij de recente risicoanalyses nauwelijks. Het meest recente Energie & Klimaatplan (2019) bevat expliciet 'geen beleid' om uit meer verschillende landen aardgas te importeren. In plaats daarvan leunt het ministerie van Economische Zaken en Klimaat vrijwel volledig op de gashandelsplaatsen en het uitfaseren van gas. Niet alleen biedt het uitfaseren van gas pas soelaas op de lange termijn, ook de Europese Commissie rekent erop dat 'gas een essentieel component blijft van de energievoorziening van de Europese Unie.' Omdat ruim 40 procent van de Europese gasbehoefte wordt vervuld door Rusland, heeft de commissie lidstaten verplicht in een Nationaal Preventieplan de eigen energiezekerheid te waarborgen.

Het meest recente Nederlandse plan stamt uit eind september 2019, enkele weken nadat het kabinet het besluit nam de Groningse gaskraan versneld dicht te draaien. Het ministerie stelt in het rapport 'geen enkel' politiek of economisch risico te zien en loopt zelfs al vooruit op extra import uit Rusland, via het controversiële pijplijnproject Nord Stream 2.

Op goed vertrouwen

Nederland zal de komende jaren flink meer gas moeten importeren om aan de energiebehoefte en exportcontracten te voldoen. LNG, duurzame energievormen en een vermindering van de

gasconsumptie zijn pas op middellange termijn serieuze alternatieven voor Russisch gas. Voorlopig neemt de afhankelijkheid ervan toe. Gezien de mogelijke consequenties van verstoring van de gastoevoer is de overheid er dus veel aan gelegen de relatie met Rusland goed te houden.

Ondertussen staat de relatie tussen Rusland en de Europese Unie steeds meer onder druk, met de vergiftiging en gevangenneming van oppositieleider Aleksej Navalny als meest recente hoofdpijndossier. Het Europees Parlement dringt er bij de Europese Commissie op aan om Nord Stream 2 als Russisch 'geopolitiek wapen' te veroordelen en het project via wet- en regelgeving te blokkeren. Duitsland maakt ondertussen de weg vrij voor Gazprom om het miljardenproject te voltooien en scherpten de VS economische sancties aan tegen bedrijven en investeerders met een belang in de aanleg van de pijplijn.

Gasunie kiest de Duitse lijn en investeert in samenwerking met de Oosterburen in capaciteitsuitbreiding van het Duitse en Nederlandse gasnetwerk. Feitelijk rekent Nederland er dus al op dat de politiek gevoelige pijplijn er komt. Hoe slaagt Nederland er in, ondanks de ramp met vlucht MH17, de zakelijke relaties goed te houden? Lees meer over deze Nederlandse *pipeline politics* in ons tweede artikel.

Deze productie kwam tot stand met subsidie van het Fonds BJP.